

Nr 140.

Av herr **Larson, Edward**, *angående omorganisation av kungl. operans verksamhet.*

Under punkt 65 i statsverkspropositionen 8 huvudtiteln hemställes om *dels* oförändrat ordinarie anslag till kungl. operan av 150,000 kr., *dels* ett anslag av 41,700 kronor till brandförsäkring av operabyggnaden och kungl. dramatiska teaterns byggnad m. m.

Den svenska operan, vilken som bekant leder sitt ursprung från Gustaf III:s tid, var i början av sin verksamhet helt beroende av det intresse och det understöd, som kom densamma till del från konungamaktens sida. Allt ifrån 1800-talets början har emellertid operan med kortare avbrott åtnjutit understöd jämväl från riksdagens sida. Dessa bidrag voro till en början små, och huvudparten av de summor, som erfordrades för teaterverksamhetens upprätthållande, tillskötos alltjämt av konungen personligen.

I den mån teatern vann erkännande såsom en nationell kulturinstitution, ökades anspråken på bidrag från det allmännas sida, varemot konungens personliga understöd minskades och nedsattes till ett fixerat årligt belopp.

Riksdagens bidrag höjdes således väsentligt men utgick med under olika tider växlande belopp. Upprepade försök att så ordna kungl. teaterns verksamhet, att densamma med vissa mindre på förhand fastställda bidrag från konungen och riksdagen skulle kunna fortbestå såsom en självständig ekonomisk institution misslyckades. Verksamheten gick vanligen med avsevärd förlust, och det allmänna måste vid upprepade tillfällen träda emellan och betala de skulder, operan åsamkat sig. För att råda bot för detta framkom krav på slopande av den gamla operabyggnaden, vilken ansågs alltför otidsenlig för bedrivande med någon utsikt till ekonomisk framgång inom densamma av operaverksamhet i modernare mening. År 1889 framlades en plan till definitiv lösning av teaterfrågan, en plan, däri byggnadsfrågan kombinerats med frågan om verksamhetens framtida upprätthållande. Enligt denna plan skulle med vinsten å ett premieobligationslotteri å 10,000,000 kronor och ett byggnadsbidrag från Stockholms stad av 600,000 kronor icke blott uppföras en ny teaterbyggnad å den gamla teaterns tomt, utan jämväl vid överlämnandet till staten av denna byggnad i färdigt skick överlämnas en reservfond å 500,000 kr. till teaterverksamhetens framtida betryggande.

Den nya operabyggnaden beräknades bliva färdig under år 1898. Omfördäta reservfond överlämnades år 1899 och uppgick vid denna tidpunkt till 511,867 kr.

Denna fond, som var avsedd att utgöra den ekonomiska garantin för operaverksamhetens upprätthållande, har därjämte under årens lopp tillförts högst

Bihang till riksdagens protokoll 1927. 3 saml. 35 häft. (Nr 140—141.)

avsevärda belopp av lotterimedel och uppgick den 30 juni 1923 till 3,860,930 kr. Från reservfonden hava emellertid under de senare åren avsevärda belopp utlämnats såsom lån till operan, och utgjorde teaterns skuld till reservfonden den 31 december 1923 3,885,070 kr. 81 öre. Denna skuld har emellertid icke medräknats vid angivande av reservfondens behållning enligt nedanstående tablå.

Riksdagens ordinarie anslag till operan höjdes från och med år 1920 från 60,000 kronor till 150,000 kronor, varemot konungens personliga bidrag till operan från och med samma år upphörde.

Sedan det visat sig, att operan under de senare åren så gott som ständigt gått med allt större förluster, bemyndigade Kungl. Maj:t genom beslut den 8 juni 1923 chefen för kungl. ecklesiastikdepartementet att tillkalla 3 sakkunniga för verkställande av utredning rörande kungl. teaterns ekonomi.

Av sakkunniga uppgjord tablå utvisa följande inkomster samt bokförd vinst resp. förlust å operaverksamheten.

År	Inkomster	Vinst	Förlust
1898—1899	453,564:57	22,943:66	
1899—1900	443,287:78	19,300:72	
1900—1901	394,772:93		8,063:35
1901—1902	370,070:76		38,306:63
1902—1903	421,719:48	94:86	
1903—1904	465,849:74	3,793:32	
1904—1905	446,374:68	10,149:25	
1905—1906	466,713:08		3,073:17
1906—1907	427,050:68		33,781:07
1907—1908	462,689:65		51,630:66
1908—1909	—	—	—
1909—1910	—	—	—
1910—1911	413,705:14		144,552:07
1911—1912	471,093:86		100,000:—
1912—1913	463,055:31		160,000:—
1913—1914	453,136:09		182,000:—
1914—1915	397,687:14		63,000:—
1915—1916	537,499:51		152,000:—
1916—1917	690,208:12		143,000:—
1917—1918	764,100:22		181,000:—
1918—1919	1,139,881:08		261,000:—
1919—1920	977,803:34		674,000:—
1920—1921	989,099:64		1,229,764:98
1921—1922	947,876:35		1,460,816:59
1922—1923	727,652:65		1,507,834:72
1924—1925	—	—	—
1925—1926	676,893:12		1,528,012:03

Operans räkenskaper budgetåret 1925—1926 balansera på ett belopp av 2,324,123:06; drages härifrån ett saldo från förra året av 56,889:06 utgöra verkliga inkomster-utgifter 2,267,234:—.

Av inkomster utgöra recettmedel	651,711:87	
abonnemang	25,181:25	676,893:12
Lägges härtill diverse inkomster		62,328:85
har operans verksamhet inbringat kr.		739,221:97

Drages denna summa från totalbeloppet, kr. 2,267,234:—, återstår en brist av kr. 1,528,012:03, som måste täckas från annat håll. Detta sker på följande sätt:

statsanslag	150,000:—
bidrag fr. Stockholm stad	100,000:—
influtna hyror	175,489:54
räntor fr. reservfonden	180,746:81
lotterimedel	850,918:68
nöjesskatt	70.857:—

Summa kronor 1,528,012:03

Häri icke inräknat den del av brandförsäkringsavgifter, som belöper på operan, för vilket särskilt anslag utgår.

Lönernas ökning framgår av följande sammanställning, i vilken medräknats samtliga avlöningar, således även avlöning till på lönestaten och i ovan angivna numerär icke upptagna seen- och belysningsarbetare, hantverkare, statister och salongsvaktmästare.

Spelår	Lön	Tjänstgörings- penningar	Dyrtidstillägg	Summa
1898—1899	422,906:16	81,274:30		504,180:46
1910—1911	662,956:28	71,406:13		734,362:41
1914—1915	701,007:92	74,173:10		775,181:02
1915—1916	744,747:31	85,848:05		830,595:36
1916—1917	769,268:34	115,845:40	30,931:82	916,045:56
1917—1918	800,476:91	124,981:85	97,747:50	1,023,206:26
1918—1919	881,624:08	129,306:50	430,797:17	1,441,727:75
1919—1920	1,109,480:51	135,068:25	494,874:53	1,739,423:29
1920—1921	1,600,699:13	119,353:75	474,962:93	2,195,015:81
1921—1922	1,752,885:78	109,819:25	503,303:45	2,366,008:48
1922—1923	1,756,156:06	124,396:50	260,966:99	2,141,519:55

Den fasta personalen utgjorde exempelvis 1915—1916 253 mot 276 1923—1924.

För kostymer och dekorationer har under spelåret 1925—1926 använts i runt tal en halv miljon kronor, närmare bestämt 493,337:96, medan dessa

utgifter 1922—1923 stannade vid cirka 316,000 kronor. För "Nero" exempelvis uppgivas kostnader för dekorationer och kostymer till cirka 52,000 kronor. Operan innehåller 1,183 platser; med vanliga priser skulle, därest alla platser vore utsålda, recettinkomsten per föreställning uppgå till 5,527:25, medan de högre biljettpiserna plus förhöjning inbringa ett betydligt högre belopp. Den högre taxan har använts under åren 1925—1926 12 gånger. De härav ökade inkomsterna hava emellertid uppvägs av lägre priser vid konserter och skolföreställningar. Under spelåret 1925—1926 ha givits följande föreställningar:

1925	
Augusti	9
September	22
Oktober	23
November	22
December	24

1926	
Januari	33
Februari	24
Mars	20
April	19
Maj	26
Juni	6
<hr style="width: 20%; margin-left: auto; margin-right: 0;"/>	
Summa 228,	

därav en del väckt synnerligen ringa intresse. Flera föreställningar ha lämnat under 700 kronor recettinkomster, vilket väl tyder på, att det måste vara något fel på organisationen av operaverksamheten. De väldiga förluster av omkring 1½ miljon kronor, som under de senare åren årligen måst täckas med allmänna medel, synas icke kunna försvaras, i synnerhet som det finnes så många ännu mera behjärtansvärda ändamål som äro i behov av understöd. Att operaverksamheten behöver ekonomiskt stöd, om den skall kunna fortsätta, därom lär väl intet tvivel råda, men det bör liksom när det gäller andra områden begränsas till rimliga belopp. Skall verksamheten opåttalt få fortsätta under nuvarande former, torde knappast någon minskning av den årliga bristen vara att förvänta, snarare tvärtom.

Ehuru sakkunniga så sent som den 29 april 1924 avgivit betänkande och förslag till vissa åtgärder, avseende att upphjälpa operans ekonomi, visar balansräkningen för 1925—1926 en ökad brist. Den årliga förlusten har tio-dubblats sedan åren närmast före världskriget. Orsakerna till de senare årens

stora förlustsiffror torde bland annat vara dels den stora fasta personalen och denna personals starkt stegrade löner under senare åren, dels bristande varsamhet i ekonomiska frågor. Härtill kommer, att den, som närmast svarat för Kungl. teaterns ledning, möjligen känt sig äga en större ekonomisk frihet än rätteligen bort vara fallet och därigenom frestats till utgifter, som knappast eljest kunnat komma ifråga. Denna utveckling torde ha befrämjats genom den lätthet, med vilken vederbörande efter en enkel anmälan om storleken av den uppkomna bristen fått densamma ersatt av allmänna medel.

Vad som emellertid framför allt torde hava den största betydelsen för operans ekonomi är det stora antal föreställningar, som gives. Att i en stad med Stockholms folkmängd uppehålla en operaverksamhet omfattande, såsom spelåret 1925—1926, 228 under 11 månader av året ofta fåtaligt besökta föreställningar, är ett slöseri, som inget annat jämförligt land torde anse sig ha råd till.

Metropolitan Opera i New York, en stad med över 6 miljoner invånare, har endast öppet 6 månader av året. Detta säger inte så litet. En begränsning av tiden till högst 6 månader av året, och utom i särskilda fall med 3, högst 4 föreställningar i veckan skulle enligt mitt förmenande högst avsevärt förbättra vår svenska operas ekonomi. Allmänhetens behov av operakonst torde härmed bliva tillgodosett och en talrikare anslutning bör kunna påräknas för ett sålunda minskat antal föreställningar. En dylik inskränkning skulle även möjliggöra grundligare förberedelser av varje enskild föreställning och bereda ökad tid för nyheters instudering. Att scenen på eftermiddagar och kvällar oftare stode till förfogande för dekorationsuppställningar och belysningsavprovningar innebär även en ekonomisk besparing, enär därmed undvikas de dryga kostnader, som nattarbete å scenen efter föreställnings slut medför.

I samband med en minskning av föreställningarnas antal torde också en viss begränsning av repertoaren vara välbetänkt. Även med strängaste arbete är det vanskligt att med bibehållande av hög konstnärlig nivå samtidigt uppehålla en repertoar, omfattande omkring 40 operor och 7 baletter, vilket under de senaste 10 åren utgjort medeltalet för säsong. En reducering av antalet föreställningar skulle därjämte underlätta repertoarens planläggande enligt såväl konstnärliga som praktiska grunder. Det stora antalet föreställningar innebär ju också, att det i stor utsträckning bliver samma operor, som återkomma år efter år. Man får väl förutsätta, att operapubliken icke allt för ofta önskar se eller höra samma stycke, följaktligen måste dessa många föreställningar anses vara en direkt orsak till den ringa publikfrekvensen.

En minskning av föreställningarna bör givetvis även medföra ett bättre utnyttjande av personalen, varigenom denna bör kunna minskas rätt avsevärt.

Ifråga om solisterna vill det förefalla, som att de härigenom skulle vinna, vad de själva ofta önska, nämligen en friare ställning, som för dem möjlig-

gör tillfälliga gästuppträdanden å utländska scener. I detta sammanhang kan jag icke underlåta att ur sakkunniges betänkande påpeka det sätt, på vilket solisterna under exempelvis 1922—1923 utnyttjats; sakkunniges granskning giver nämligen vid handen, att solistpersonalen icke tagits i anspråk i en utsträckning, som kan anses motsvara de krav, som kunna och böra uppställas på sångartisterna. Sålunda uppgår medeltalet uppträdande under nämnda spelår för de manliga solisterna till 77 och för de kvinnliga till allenast 67. De manliga ha i medeltal uppträtt icke fullt 2 gånger i veckan och de kvinnliga ännu mindre.

Under de senare åren har varken opera- eller konsertverksamheten inom huvudstaden kunnat upprätthållas i sin hittillsvarande omfattning utan alltjämt ökade bidrag av allmänna medel, särskilt lotterimedel. En utredning av de sakkunniga har givit vid handen, att under förutsättning av en inskränkning av operaföreställningarna till häri angivet antal möjlighet förefinnes för teaterns orkester att övertaga konsertföreningens verksamhet om än i något begränsad omfattning.

Skulle enligt mitt förslag operaverksamheten inskränkas till 6 månader med 3 å 4 dagar i veckan bör givetvis möjligheterna för teaterns orkester att övertaga konsertföreningens verksamhet bliva ännu bättre, samtidigt som det medför avsevärda besparingar.

De åtgärder, som av sakkunnige föreslagits för att upphjälpa operans ekonomi, skulle otvivelaktigt medföra vissa besparingar, om dessa anvisningar följdes. De gå emellertid enligt mitt förmenande ej tillräckligt långt. Skall en verklig förbättring i operans ekonomi kunna vinnas, då måste också spelåret förkortas. Hur man än ordnar och vad man än spelar, så torde det visa sig omöjligt att frambringa publik i tillräckligt antal till de många föreställningar, som nu givas — men, även om man skulle kunna göra vad jag anser omöjligt, nämligen uppbringa publik till så stort antal, att det bleve utsålt vid varenda föreställning under hela spelåret, skulle det ändå uppstå en brist av omkring en miljon kronor per år. Härav framgår med all tydlighet, att företaget är i hög grad överorganiserat.

Nu kan visserligen sägas, att största delen av bristen täckes genom lotterimedel, och det är sant, men även dessa medel böra användas, där de komma till verklig nytta.

Under sådana förhållanden synes nödvändigheten bjuda, att förändring sker i nu rådande förhållanden, och då en utredning och förslag, syftande till ett upphjälpande av operans ekonomi, föreligger, vilket jämte av mig föreslagna förkortning av spelåret utan tvivel kommer att lägga operans ekonomi på en sundare basis, bör snarast möjligt denna fråga tagas under övervägande.

Det synes då lämpligt, att förslag till en sådan omorganisation förelägges riksdagen samtidigt med äskande av anslag till operan, och bör härvid särskilt tagas sikte på en förkortning av spelåret till 6 månader samt under beaktande i övrigt av de sakkunnigas förslag.

Under återopande av vad jag sålunda anfört tillåter jag mig värdsamt hemställa,

att riksdagen vid beviljande av äskat anslag till kungl. operan för budgetåret 1927—1928 måtte besluta, att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t snarast möjligt för riksdagen ville framlägga förslag till omorganisation av operaverksamheten i enlighet med vad ovan föreslagits.

Stockholm den 21 januari 1927.

Edward Larson.
